

УДК 343.541

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2026-2-02>

Валерій ПЕТКОВ

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України
(Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4310-5876>

ndl_pzkr@dnuvs.ukr.education

Олександр ЮНІН

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4846-2573>

oleksandr.yunin@dduvs.edu.ua

РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНІЙ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ДІТЕЙ: НОВЕЛИ ЗАКОНОПРОЄКТУ № 15294

У статті проаналізовано положення законопроекту № 15294 щодо реформування кримінально-правових засобів протидії сексуальній експлуатації дітей та окреслено його значення для подальшого розвитку кримінального законодавства України. Обґрунтовано актуальність дослідження з огляду на поширення сучасних форм сексуальної експлуатації дітей у цифровому середовищі, необхідність загалом удосконалення та осучаснення кримінально-правових механізмів захисту дітей та триваючу дискусію щодо меж криміналізації діянь, пов'язаних з обігом порнографічних матеріалів.

Проаналізовано міжнародно-правові засади кримінально-правової охорони дітей від сексуальної експлуатації, зокрема положення Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства та Факультативного протоколу до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії. Установлено, що відповідність національного законодавства положенням зазначених міжнародних актів є важливим критерієм оцінки сучасних законодавчих ініціатив у сфері захисту дітей.

Досліджено запропоновані законопроектом зміни до статей 301–303 Кримінального кодексу України. Особливу увагу приділено питанням розмежування кримінально-правової оцінки обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами та діянь, пов'язаних із сексуальною експлуатацією дітей, удосконаленню конструкцій окремих складів кримінальних правопорушень, розширенню кола кваліфікуючих ознак, посиленню відповідальності за найбільш небезпечні форми сексуальної експлуатації дітей. Окремо проаналізовано новели щодо криміналізації поширення

порнографічних матеріалів без згоди особи, яка на них зображена, як одного із проявів адаптації кримінального законодавства до сучасних викликів цифрового середовища.

У результаті дослідження встановлено, що законопроект № 15294 загалом спрямований на посилення кримінально-правового захисту дітей від сексуальної експлуатації, подальшу імплементацію міжнародних стандартів та вдосконалення механізмів кримінально-правової охорони прав і законних інтересів дитини. Позитивно оцінено запропоноване посилення відповідальності за злочини, пов'язані з дитячою порнографією, комерційною сексуальною експлуатацією дітей та використанням залежного становища потерпілих, а також урахування положень Ланцаротської конвенції під час формування кваліфікуючих ознак окремих складів кримінальних правопорушень. Водночас обґрунтовано, що найбільш дискусійним аспектом законопроекту залишається перегляд підходів до криміналізації обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами, який актуалізує питання щодо меж кримінально-правового втручання, ролі суспільної моралі як об'єкта кримінально-правової охорони та подальших напрямів удосконалення правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Ключові слова: сексуальна експлуатація дітей, дитяча порнографія, кримінально-правова охорона дітей, Ланцаротська конвенція, криміналізація, декриміналізація, порнографічні матеріали, кримінальне законодавство України, законопроект № 15294, кримінальна відповідальність.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Правова охорона дітей від сексуальної експлуатації традиційно належить до напрямів кримінально-правової політики, ефективність яких безпосередньо залежить від здатності законодавства реагувати на зміни способів учинення відповідних кримінальних правопорушень. У Кримінальному кодексі України 2001 р. [1] (далі – КК України) відповідальність за дії, пов'язані з порнографічними матеріалами, була зосереджена у ст. 301 КК, а її частина четверта передбачала відповідальність за поводження з матеріалами дитячої порнографії. Проте розвиток цифрових технологій та поширення мережевих засобів комунікації істотно змінили форми сексуальної експлуатації дітей, що поставило питання про необхідність спеціалізації кримінально-правових заборон.

Важливим етапом розвитку відповідного законодавства стало прийняття Закону України № 1256-IX [2], яким КК України було доповнено, зокрема, статтями 156-1, 301-1 та 301-2. Як результат, криміналізовано домагання дитини для сексуальних цілей, виокремлено самостійний склад кримінального правопорушення щодо поводження з дитячою порнографією, а також встановлено відповідальність за проведення видовищних заходів сексуального характеру за участю неповнолітніх осіб. Зазначені зміни свого часу дали змогу диференціювати кримінально-правову відповідальність залежно від форми сексуальної експлуатації дитини та частково усунути прогалини попереднього регулювання.

Проте маємо зазначити, що ці зміни не завершили процес формування цілісної системи кримінально-правової протидії сексуальній експлуатації дітей. Попри виокремлення ст. 301-1 КК України, положення статей 301 та 301-1 КК України продовжували регулювати суміжні суспільно небезпечні діяння у сфері обігу порнографічних матеріалів, що ускладнювало побудову внутрішньо узгодженої системи відповідних кримінально-правових заборон. Окрім того, законодавець фактично зберіг єдиний структурний підхід до регулювання обігу порнографії незалежно від того, чи йдеться про матеріали за участю дітей, чи про порнографічну продукцію за участю повнолітніх осіб.

У березні 2026 р. до Верховної Ради України було внесено законопроект № 15294 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за виготовлення і розповсюдження дитячої порнографії» [3]. Його положення спрямовані, з одного боку, на перегляд механізмів кримінально-правової протидії сексуальній експлуатації дітей, а з іншого – на зміну підходів до кримінально-правової оцінки добровільного обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами. Сам факт повторного внесення відповідних уже більш конкретизованих законодавчих ініціатив свідчить про відсут-

ність усталеного підходу до визначення меж криміналізації у цій сфері та потребує окремого наукового аналізу.

Актуальність дослідження підтверджується також статистичними показниками правозастосовної практики. За даними Офісу Генпрокурора України, у 2022 р. за ст. 301 КК України обліковано 785 кримінальних правопорушень, із яких 667 проваджень направлено до суду з обвинувальним актом, тоді як за ст. 303 КК України відповідні показники становили 195 та 80 [4]. Таке співвідношення може свідчити не лише про різну поширеність окремих форм сексуальної експлуатації, а й про відмінності у механізмах їх виявлення та доказування.

До того ж результати окремих вітчизняних досліджень указують на те, що нині спостерігається чітка тенденція підвищення рівня залученості дітей до Інтернет-середовища. Зростання онлайн-складника в механізмі кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей критично проявилось під час пандемії COVID-19. У низці досліджень і звітів за цей період фіксується суттєве збільшення динаміки фактів онлайн-сексуального насильства щодо дітей, яке в окремих випадках оцінюється на рівні до 50% [5, с. 34].

Так, убачається доречним аналіз запропонованих законопроектом № 15294 змін до КК України, їх змісту та потенційного впливу на систему кримінально-правової охорони дітей.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Наукові розвідки проблем протидії сексуальній експлуатації дітей охоплюють переважно кримінально-правові, кримінологічні та міжнародно-правові боки відповідної проблематики.

В. В. Василевич, Ю. О. Левченко загалом досліджують проблему латентності сексуального насильства щодо дітей та аналізують сукупність правових, психологічних і соціальних чинників, які впливають на рівень виявлення відповідних кримінальних правопорушень, а також обґрунтовують необхідність комплексного підходу до їх попередження і окремо наголошують на необхідності удосконалення законодавства в питаннях виявлення та розслідування злочинів сексуального характеру відносно дітей [6].

В. О. Дядічко аналізує деякі проблеми відмежування окремих складів кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей від розбещення неповнолітніх. Дослідник звертає увагу на окремі труднощі кваліфікації, а також на значення належного встановлення ознак відповідних складів кримінальних правопорушень для забезпечення правильної правової оцінки вчиненого [7].

В. К. Коломієць здійснює комплексний аналіз кримінально-правових механізмів протидії сексуальній експлуатації та насильству щодо дітей в Україні. Дослідник оцінює ефективність Закону № 1256-IX щодо імплементації Ланцаротської конвенції та виявляє прогалини у КК України, обґрунтувавши доцільність низки змін до КК України у цьому контексті [8].

К. О. Бутиліна розглядає особливості протидії злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей у цифровому середовищі. Особливу увагу авторка приділяє імплементації положень ст. 23 Ланцаротської конвенції щодо криміналізації домагання дитини для сексуальних цілей із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Дослідниця пов'язує появу ст. 156-1 КК України з виконанням міжнародних зобов'язань України та відзначає рівень значення цієї норми для протидії сучасним формам сексуальної експлуатації дітей [5].

Також дослідженню цієї проблематики присвятили свої роботи І. О. Бандурка, О. М. Бандурка, Т. С. Барило, О. І. Груздь, А. О. Джужа, О. Г. Остроглядова, Н. О. Симоненко, М. С. Цуцкїрідзе, К. О. Швидка та ін.

Водночас законопроект № 15294 як комплексна законодавча ініціатива, що передбачає зміни до низки взаємопов'язаних положень КК України, поки що не був предметом самостійного комплексного наукового аналізу.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз положень законопроекту № 15294 щодо реформування кримінально-правових засобів протидії сексуальній експлуатації дітей та визначення їх значення для подальшого розвитку кримінального законодавства України. Для досягнення поставленої мети доречно дослідити деякі міжнародні та національні засади кримінально-правової охорони дітей від сексуальної експлуатації, проаналізувати запропоновані зміни до статей 301–303 КК України, а також розглянути окремі проблемні аспекти їх можливого застосування.

Виклад основного матеріалу. Сексуальна експлуатація дітей належить до найбільш суспільно небезпечних форм посягань на права та законні інтереси неповнолітніх. Такі діяння посягають на статеву свободу та статеву недоторканість дитини, а також створюють загрозу її нормальному фізичному, психічному та соціальному розвитку. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» [9], дитиною визнається особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно із законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше. Водночас у кримінальному законодавстві використовується додатковий віковий критерій: малолітньою визнається особа, яка не досягла чотирнадцяти років. Ця обставина має значення для диференціації кримінальної відповідальності та побудови кваліфікуючих ознак окремих складів кримінальних правопорушень.

На відміну від кримінальних правопорушень, передбачених статтями 152 та 153 КК України, діяння, пов'язані з виготовленням, розповсюдженням чи іншим обігом матеріалів сексуального характеру за участю дітей, не завжди передбачають безпосередній фізичний контакт між винною особою та потерпілим. Однак це не змінює характеру заподіюваної шкоди, оскільки використання дитини для створення таких матеріалів посягає на її статеву недоторканість, а подальше поширення відповідного контенту сприяє збереженню та відтворенню практик сексуальної експлуатації дітей. Тому поряд із громадською моральністю та громадським порядком додатковим об'єктом кримінально-правової охорони у межах статей 301–303 КК України виступають статева недоторканість, а також нормальний фізичний і психічний розвиток неповнолітніх.

Велике значення для формування національної системи кримінально-правової протидії сексуальній експлуатації дітей мають міжнародні нормативно-правові акти, учасницею яких є Україна. Одним із ключових документів у цій сфері виступає Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, підписана у м. Лансароте 25 жовтня 2007 р. [10] та ратифікована в Україні Законом № 4988-VI від 20 червня 2012 р. (так звана Лансаротська конвенція).

У преамбулі згаданої Конвенції сексуальна експлуатація дітей, зокрема у формах дитячої порнографії та проституції, визначається як явище, що завдає шкоди здоров'ю та психосоціальному розвитку дитини. Положення статей 18–23 Конвенції передбачають криміналізацію сексуального насильства щодо дітей, дитячої проституції, дитячої порнографії, участі дітей у порнографічних виставах, розбещення дітей та домагання дитини для сексуальних цілей із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Окремо ст. 28 Конвенції передбачає урахування підвищеної суспільної небезпечності діянь, учинених особами, на яких покладено обов'язки щодо виховання, навчання або нагляду за дитиною.

Джерелом міжнародно-правових зобов'язань України у цій сфері також є Факультативний протокол до Конвенції ООН про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії [11], ратифікований Законом України від 03 квітня 2003 р. Документ зобов'язує держави-учасниці забезпечити криміналізацію діянь, пов'язаних із виробництвом, поширенням, імпортом, експортом та збутом матеріалів дитячої порнографії. Відповідність національного законодавства зазначеним стандартам є одним із критеріїв оцінки сучасних законодавчих ініціатив у сфері протидії сексуальній експлуатації дітей.

Станом на момент внесення законопроекту № 15294 кримінально-правове регулювання відповідних діянь здійснювалося насамперед через положення статей 301–303 КК України. Ст. 301 КК України встановлювала відповідальність за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів, а також містила положення щодо захисту неповнолітніх від збуту їм такого контенту.

Ст. 301-1 КК України передбачала відповідальність за одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження, а ст. 301-2 КК України – за проведення видовищних заходів сексуального характеру за участю неповнолітніх осіб. Водночас статті 302 та 303 КК України регулювали відповідальність за створення або утримання місць розпусти, звідництво, сутенерство та втягнення особи в заняття проституцією, передбачаючи окремі кваліфіковані склади щодо неповнолітніх і малолітніх.

Погоджуємося з Я. О. Лантіновим, що причиною деяких суперечностей стосовно зазначених статей є не так ангажованість чи некомпетентність окремих правозастосовувачів, як відсутність операційно придатних критеріїв розмежування законної (не забороненої) діяльності та кримінально караного діяння у складах кримінальних правопорушень, передбачених за допомогою статей 301 та 301-1 КК України [12, с. 152].

Законопроект № 15294 є черговою законодавчою ініціативою, спрямованою на перегляд кримінально-правового регулювання у сфері обігу порнографічних матеріалів та протидії сексуальній експлуатації дітей. Його появі передували законопроекти № 9623 та № 12191, положення яких також передбачали декриміналізацію окремих форм обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами за одночасного збереження або посилення кримінально-правового захисту дітей. Із різних причин зазначені ініціативи не були реалізовані: їх було побудовано переважно навколо ідеї перегляду меж криміналізації діянь, пов'язаних з обігом порнографічних матеріалів, тоді як у законопроекті № 15294 більш виразно акцентовано увагу саме на вдосконаленні механізмів кримінально-правового захисту дітей від сексуальної експлуатації

Як зазначається у пояснювальній записці до законопроекту, він розроблений із метою посилення захисту малолітніх та неповнолітніх осіб шляхом збільшення відповідальності за вчинення дій, пов'язаних із залученням їх до надання послуг сексуального характеру, розповсюдження серед них творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру та втягнення їх до заняття проституцією тощо, а також з метою удосконалення окремих положень Кримінального кодексу України, що стосуються виготовлення предметів порнографічного характеру та їх збуту серед повнолітніх осіб.

Так, одним із ключових напрямів запропонованих змін є розмежування кримінально-правової оцінки дій, пов'язаних із обігом порнографічних матеріалів між повнолітніми особами, та діянь, що стосуються сексуальної експлуатації дітей. Із цією метою законопроектом пропонується викласти ст. 301 КК України у новій редакції, переглянувши підходи до криміналізації окремих форм поведінки з порнографічними матеріалами за участю повнолітніх осіб. Водночас кримінальна відповідальність зберігається за збут або розповсюдження таких матеріалів серед неповнолітніх і малолітніх осіб, а також за їх виготовлення, збут чи розповсюдження без згоди особи, зображеної на відповідних матеріалах.

Окремої уваги заслуговує запропоноване включення до диспозиції ст. 301 КК України ознаки відсутності згоди особи, зображеної на порнографічних матеріалах. Такий підхід розширює сферу кримінально-правового реагування на випадки поширення інтимних зображень або відеозаписів без згоди відповідної особи, що останніми роками набули значного поширення у цифровому середовищі.

Також зміни стосуються кримінально-правової охорони дітей від поширення порнографічних матеріалів. Законопроектом пропонується виокремити в самостійні склади кримінальних правопорушень збут неповнолітнім або малолітнім особам, а також розпов-

сюдження серед них порнографічних матеріалів, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру. На відміну від чинного регулювання, де відповідні діяння охоплюються загальною конструкцією ст. 301 КК України, запропонований підхід передбачає їх самостійне нормативне закріплення та встановлення окремих санкцій.

Пропонується змінити і кваліфікуючі ознаки складів кримінальних правопорушень. Законопроектом пропонується суттєво модернізувати ч. 4 ст. 301-1 КК України, доповнивши її такою важливою ознакою, як учинення діянь організованою групою, а також спеціальним суб'єктом – батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого, або здійснення медичного чи педагогічного нагляду за ним. Варто звернути увагу, що остання ознака чітко узгоджується з підходом, закріпленим у ст. 28 Ланцаротської конвенції. Водночас у статтях 301, 302 та 303 КК України уніфікація та посилення відповідальності відбуваються через диференціацію санкцій залежно від учинення злочину щодо малолітньої особи, повторно, за попередньою змовою або з метою отримання великого доходу.

Постає очевидним, що запропоновані законодавчі зміни не можуть отримати одностайної підтримки з огляду на їх дискусійність і досвід попередніх ініціатив.

Я. Железняк, народний депутат та ініціатор законопроекту № 15294, виступає з позиції системної боротьби з правоохоронним свавіллям і корупцією, а також закликає адаптувати КК України до європейських стандартів. Після реєстрації оновленого законопроекту № 15294 у червні 2026 р. він зазначив, що «...прибираємо старі радянські норми, тобто дублюємо норми про декриміналізацію дорослого контенту» та чітко окреслив філософію документа: «...за реальні злочини буде відповідальність. За дії дорослих серед дорослих, прибираємо середньовіччя та годинницю для недобросовісних правоохоронців» [13].

Міністр внутрішніх справ України на полях IV Міжнародного саміту міст і регіонів зазначив, що «закон зараз у Верховній Раді і в повноваженнях саме кожного депутата Верховної Ради приймати цей закон. Міністерство внутрішніх справ погодило практично без зауважень текст цього документу» [14].

Додаткові аргументи на підтримку перегляду чинного регулювання висловлюють і окремі представники парламенту. Так, голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев зазначав, що декриміналізація окремих форм обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами може мати й позитивний ефект для економіки [15]. Тобто у цьому контексті прихильники реформи вказують не лише на необхідність перегляду меж криміналізації, а й на суто прагматичну доцільність приведення фактичних суспільних відносин у відповідність до чинних механізмів державного регулювання та оподаткування.

Хоча наведений аргумент безпосередньо не стосується кримінально-правового захисту дітей, він відображає один із додаткових мотивів прихильників реформи, пов'язаний із переглядом меж криміналізації обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами.

Щодо протилежних поглядів, то станом на момент написання статті розгорнута дискусія навколо законопроекту № 15294 фактично ще не сформувалася. Це пояснюється насамперед незначним проміжком часу, що минув від моменту його реєстрації. У зв'язку із цим більшість наявних застережень нині ґрунтується на аргументах, які раніше висловлювалися під час обговорення концептуально близького законопроекту № 12191. Такі зауваження стосувалися передусім можливого надмірного звуження сфери кримінально-правової охорони суспільної моралі, а також ризиків неоднозначного тлумачення окремих положень оновленої редакції ст. 301 КК України.

Водночас робити остаточні висновки щодо рівня підтримки чи критики законопроекту № 15294 у науковому та професійному середовищі сьогодні видається передчасним, оскільки відповідна дискусія перебуває лише на початковому етапі формування.

На нашу думку, незважаючи на відмінність наведених підходів, їх об'єднує спільне питання про допустимі межі кримінально-правового втручання у сферу обігу порнографічних матеріалів та оптимальні механізми захисту дітей від сексуальної експлуатації. У контексті нашого дослідження оцінка законопроекту № 15294 потребує аналізу насамперед його впливу на систему кримінально-правової охорони прав та інтересів дитини.

Насамперед позитивно слід оцінити спрямованість законопроекту № 15294 на подальшу імплементацію міжнародно-правових стандартів у сфері захисту дітей від сексуальної експлуатації. Особливого значення набуває урахування положень ст. 28 Ланцаротської конвенції, відповідно до яких підвищена відповідальність має наставати у випадках, коли злочини щодо дітей учиняються особами, на яких покладено обов'язки щодо їх виховання, навчання, лікування або нагляду. Погоджуємося з думкою К. О. Черевко, що Ланцаротська конвенція є документом детальним і прогресивним, законодавство України неодмінно має йому відповідати [16, с. 54]. Запропоноване включення зазначених осіб до переліку спеціальних суб'єктів кваліфікованих складів кримінальних правопорушень свідчить про прагнення законодавця врахувати підвищений рівень суспільної небезпечності зловживання довірою дитини та використання залежного становища потерпілого; такі зміни сприяють подальшому наближенню національного кримінального законодавства до міжнародних зобов'язань України.

Важливо відзначити й посилення спеціалізації кримінально-правового захисту дітей від сексуальної експлуатації. Як бачимо, законодавець відмовляється від підходу, за якого діяння щодо неповнолітніх охоплювалися переважно загальними нормами з додатковими кваліфікуючими ознаками, та натомість пропонує виокремити форми поширення порнографічних матеріалів серед дітей у самостійні склади кримінальних правопорушень.

На нашу думку, такий підхід сприяє більш чіткому визначенню безпосереднього об'єкта кримінально-правової охорони, підвищує нормативну визначеність відповідних заборон і полегшує їх застосування на практиці. Водночас установлення окремих санкцій за відповідні діяння демонструє підвищену увагу держави до захисту прав та законних інтересів дітей у цифровому середовищі.

Позитивної оцінки заслуговує також запропоноване посилення відповідальності за найбільш небезпечні форми сексуальної експлуатації дітей: виготовлення та розповсюдження дитячої порнографії, проведення видовищних заходів сексуального характеру за участю дітей, втягнення неповнолітніх і малолітніх осіб у заняття проституцією, а також інші форми комерційної сексуальної експлуатації. Особливе значення має посилення відповідальності у випадках, коли відповідні діяння вчиняються організованими групами або особами, відповідальними за виховання чи нагляд за дитиною. Принагідно зауважити, що з урахуванням високого рівня суспільної небезпечності таких посягань запропоноване посилення санкцій загалом узгоджується із сучасними тенденціями розвитку міжнародного та національного законодавства у сфері захисту дітей.

Окремої уваги заслуговує модернізація кримінально-правового реагування на новітні форми посягань у цифровому середовищі. Законопроект пропонує установити кримінальну відповідальність за створення, збут або розповсюдження порнографічних матеріалів без згоди особи, яка на них зображена. Більшою мірою йдеться про кримінально-правову протидію явищу, відомому як «revenge porn» (порнопомста), яке останніми роками набуло значного поширення завдяки розвитку цифрових технологій та соціальних мереж. Включення відповідних положень до КК України свідчить про прагнення законодавця адаптувати кримінальне законодавство до сучасних форм порушення права на приватність та захист особистого життя, які раніше не отримували належного нормативного врегулювання.

Утім, найбільш дискусійним у цій законодавчій ініціативі є запропонований перегляд підходів до криміналізації обігу порнографічних матеріалів саме між повнолітніми

особами. Фактично законопроект пропонує відмовитися від традиційної для вітчизняного кримінального законодавства моделі, у межах якої обіг порнографічних матеріалів розглядався як посягання на суспільну мораль незалежно від віку учасників відповідних відносин. Натомість акцент переноситься на захист дітей та випадки поширення відповідних матеріалів без згоди особи, яка на них зображена. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям лібералізації кримінального законодавства, однак водночас порушує питання щодо подальшої ролі категорії суспільної моралі як самостійного об'єкта кримінально-правової охорони.

Окремі питання можуть виникати і щодо обсягу декриміналізації. Запропонована редакція ст. 301 КК України не проводить розмежування між некомерційним обігом порнографічних матеріалів між повнолітніми особами та їх професійним чи комерційним виробництвом і розповсюдженням. У результаті з-під кримінально-правової заборони виводяться обидві категорії діянь. З одного боку, це забезпечує послідовність запропонованої концепції та усуває підстави для вибіркового переслідування. З іншого – така модель може стати предметом дискусії щодо доцільності повного виключення комерційного сегмента відповідної діяльності з предмета кримінально-правового регулювання.

Увагу привертає і зміна санкційного підходу у новій редакції ст. 301 КК України. Поряд із декриміналізацією частини діянь законопроект передбачає істотне збільшення розмірів штрафів за ті порушення, які залишаються кримінально караними. У зв'язку із цим практичний інтерес становитимуть оцінка співмірності таких санкцій із характером суспільної небезпечності відповідних діянь та їхній подальший вплив на правозастосовну практику.

Водночас слід урахувати, що в останніх зауваженнях ми висловлюємо думку виключно про складність пошуку балансу між захистом суспільних інтересів, дотриманням прав людини та необхідністю концентрації кримінально-правових засобів на протидії найбільш небезпечним формам сексуальної експлуатації дітей. Разом із тим наведені переваги не усувають необхідності подальшої оцінки окремих положень законопроекту з погляду їх узгодженості із системою кримінального законодавства та прогнозованості правозастосовної практики.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, з огляду на проведений аналіз, можемо стверджувати, що законопроект № 15294 пропонує комплексний перегляд кримінально-правового регулювання у сфері обігу порнографічних матеріалів та протидії сексуальній експлуатації дітей.

Його зміст більшою мірою зводиться до посилення кримінально-правового захисту дітей від сексуальної експлуатації, але все ж передбачає загалом широкий перегляд підходів до криміналізації діянь у сфері обігу порнографічних матеріалів: з одного боку, його положення спрямовані на посилення кримінально-правової охорони дітей, подальшу імплементацію міжнародних стандартів та вдосконалення механізмів протидії найбільш небезпечним формам сексуальної експлуатації, а з іншого – запропоновані зміни порушують низку дискусійних питань, пов'язаних із переглядом меж криміналізації обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами, роллю суспільної моралі як об'єкта кримінально-правової охорони та можливими наслідками таких законодавчих рішень для правозастосовної практики.

На нашу думку, найбільш обґрунтованими є положення законопроекту щодо посилення відповідальності за злочини, пов'язані з дитячою порнографією, комерційною сексуальною експлуатацією дітей та використанням залежного становища потерпілих. Позитивно слід оцінити й урахування положень Ланцаротської конвенції під час формування кваліфікуючих ознак окремих складів кримінальних правопорушень. Водночас запропонований перегляд підходів до криміналізації обігу порнографічних матеріалів між повнолітніми особами залишається найбільш дискусійним аспектом законопроекту, оскільки пору-

шує питання про межі кримінально-правового втручання та подальше значення суспільної моралі як об'єкта кримінально-правової охорони. Не виключено, що ухвалення відповідних змін актуалізує подальшу наукову та правотворчу дискусію щодо моделей правового регулювання відносин у цій сфері та місця кримінально-правових засобів у системі такого регулювання.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції) : Закон України від 18.02.2021 № 1256-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text>
3. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за виготовлення і розповсюдження дитячої порнографії № 15294. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70129>
4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2013–2024 роки). Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareyestrovani-kriminalni-pravorushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya>
5. Бутиліна К. О. Проблематика кримінальних правопорушень проти статеві свободи та статевої недоторканості дітей, що вчиняються з використанням мережі Інтернет. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2026. Вип. 93. Ч. 4. С. 29–35. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.4.4>
6. Василевич В. В., Левченко Ю. О. Сексуальне насильство щодо дитини: латентність та шляхи подолання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 79. Ч. 2. С. 149–154. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.22>
7. Дядічко В. І. Окремі проблемні аспекти відмежування сексуального насильства над дітьми від розбещення неповнолітніх. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 76. Ч. 2. С. 101–106. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.17>
8. Коломієць В. К. Кримінально-правова охорона дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства в Україні. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2026. № 2(38). Ч. 1. С. 65–76. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2026.2.p1.05>
9. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 11.06.2026).
10. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська конвенція) від 25.10.2007. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення: 11.06.2026).
11. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 25.05.2000. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text (дата звернення: 11.06.2026).
12. Лантінов Я. О. Принцип редуکتивної експлуатації як критерій визначення порнографічного характеру матеріалів у кримінальному праві України. *Форум права*. 2026. № 2. С. 151–159. DOI: <http://doi.org/10.32631/fr.2026.2.16>
13. Железняк Я. Допис від 05 черв. 2026 р. *Залізний нардєн* : Telegram-канал. URL: <https://t.me/yzheleznyak/18074> (дата звернення: 11.06.2026).
14. Міністр внутрішніх справ підтримав законопроект про декриміналізацію порно : новина від 26 травня 2026 р. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2026/05/26/8036483/> (дата звернення: 11.06.2026).
15. Гетманцев Д. Допис від 27 листоп. 2025 р. *Данило Гетманцев* : Telegram-канал. URL: <https://t.me/getmantsevdanil/10463> (дата звернення: 11.06.2026).
16. Черевко К. О. Штучний інтелект та сексуальне насильство над дітьми: виклики для кримінального права України. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2026. № 1(37). Ч. 1. С. 48–61. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2026.1.p1.04>

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2001) Kryminalnyy kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III [Criminal Code of Ukraine. The Law of Ukraine dated April 5, 2001, № 2341-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukr.].
2. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021) Pro vnesennya zmin do deyakikh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsiyi polozhen Konventsii Rady Yevropy pro zakhyst ditey vid seksualnoyi ekspluatatsiyi ta seksualnoho nasylstva (Lantsarotskoyi konventsii): Zakon Ukrainy vid 18.02.2021 № 1256-IX [On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the implementation of the provisions of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention). The Law of Ukraine dated February 18, 2021, № 1256-IX]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text> [in Ukr.].
3. Verkhovna Rada of Ukraine. (2026) Proyekt Zakonu pro vnesennya zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennya vidpovidalnosti za vyhotovlennya i rozpovsyudzhennya dytyachoyi pornohrafiyi: zakonoprojekt № 15294 [Draft Law on amendments to the Criminal Code of Ukraine regarding the strengthening of liability for the production and distribution of child pornography: Draft Law № 15294]. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70129> [in Ukr.].
4. Prosecutor General's Office. (2023) Pro zareystrovani kryminalni pravoporushennya ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannya (2013–2024 roky). Yedyny zvit pro kryminalni pravoporushennya za sichen-bruden 2022 roku [On registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation (2013–2024). Single report on criminal offenses for January-December 2022]. Retrieved from: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/2013-2024-roki-pro-zareystrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya> [in Ukr.].
5. Butylina, K. O. (2026) Problematyka kryminalnykh pravoporushen proty statevoyi svobody ta statevoyi nedotorkanosti ditey, shcho vchynayutsya z vykorystannyam merezhi internet [Issues of criminal offenses against the sexual freedom and sexual inviolability of children committed using the Internet]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. № 93(4), pp. 29–35. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.4.4> [in Ukr.].
6. Vasylevych, V. V., Levchenko, Yu. O. (2023) Seksualne nasylstvo shchodo dytyny: latentnist ta shlyakhy podolannya [Sexual violence against a child: latency and ways to overcome]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. № 79(2), pp. 149–154. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.22> [in Ukr.].
7. Dyadichko, V. I. (2023) Okremi problemni aspekty vidmezhuвання seksualnoho nasylstva nad ditmy vid rozbeshchennya nepovnoletnikh [Certain problematic aspects of distinguishing child sexual abuse from the corruption of minors]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. № 76(2), pp. 101–106. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.2.17> [in Ukr.].
8. Kolomiets, V. K. (2026) Kryminalno-pravova okhrona ditey vid seksualnoyi ekspluatatsiyi ta seksualnoho nasylstva v Ukraini [Criminal law protection of children from sexual exploitation and sexual violence in Ukraine]. *Visnyk Kryminolohichnoyi asotsiatsiyi Ukrainy*. № 2(38), pp. 65–76. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2026.2.p1.05> [in Ukr.].
9. Verkhovna Rada of Ukraine. (2001) Pro okhronu dytynstva: Zakon Ukrainy vid 26.04.2001 № 2402-III [On the Protection of Childhood. The Law of Ukraine dated April 26, 2001, № 2402-III]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> [in Ukr.].
10. Council of Europe. (2007) Konventsiya Rady Yevropy pro zakhyst ditey vid seksualnoyi ekspluatatsiyi ta seksualnoho nasylstva (Lantsarotska konventsiya) vid 25.10.2007 [Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention) dated October 25, 2007]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text [in Ukr.].
11. UN General Assembly. (2000) Fakultativnyy protokol do Konventsii pro prava dytyny shchodo torhivli ditmy, dytyachoyi prostytutsiyi i dytyachoyi pornohrafiyi vid 25.05.2000 [Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography dated May 25, 2000]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text [in Ukr.].
12. Lantynov, Ya. O. (2026) Pryntsyp reduktivnoyi ekspluatatsiyi yak kryteriy vyznachennya pornohrafichnoho kharakteru materialiv u kryminalnomu pravi Ukrainy [The principle of reductive exploitation as a criterion for determining the pornographic nature of materials in the criminal law of Ukraine]. *Forum prava*. № 2, pp. 151–159. DOI: <http://doi.org/10.32631/fp.2026.2.16> [in Ukr.].
13. Zheleznyak, Ya. (2026) Dopys vid 05 cherv. 2026 r. [Post from Jun. 05, 2026]. Retrieved from: <https://t.me/yzheleznyak/18074> [in Ukr.].

14. Ministr vnutrishnikh sprav pidtrymav zakonoprojekt pro dekriminalizatsiyu porno: novyna vid 26 trav. 2026 r. [The Minister of Internal Affairs supported the draft law on the decriminalization of porn: news from May 26, 2026]. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/news/2026/05/26/8036483/> [in Ukr.].

15. Hetmantsev, D. (2025) Dopys vid 27 lystop. 2025 r. [Post from Nov. 27, 2025]. Retrieved from: <https://t.me/getmantsevdanil/10463> [in Ukr.].

16. Cherevko, K. O. (2026) Shtuchnyy intelekt ta seksualne nasyilstvo nad ditmy: vyklyky dlya kryminalnoho prava Ukrainy [Artificial intelligence and child sexual abuse: challenges for the criminal law of Ukraine]. *Visnyk Kryminolohichnoyi asotsiatsiyi Ukrainy*. № 1(37), pp. 48–61. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2026.1.p1.04> [in Ukr.].

ABSTRACT

Valerii Pietkov, Oleksandr Yunin. Reforming Criminal Law Measures to Combat the Sexual Exploitation of Children: Novelty of Draft Law No. 15294

The article analyzes the provisions of Draft Law No. 15294 concerning the reform of criminal law measures aimed at combating the sexual exploitation of children and outlines its significance for the further development of criminal legislation in Ukraine. The relevance of the study is substantiated by the spread of modern forms of child sexual exploitation in the digital environment, the need for the overall improvement and modernization of criminal law mechanisms for child protection, and the ongoing debate regarding the limits of criminalization of acts related to the circulation of pornographic materials.

The international legal foundations of criminal law protection of children from sexual exploitation are examined, in particular the provisions of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse and the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography. It is established that compliance of national legislation with the provisions of these international instruments constitutes an important criterion for assessing contemporary legislative initiatives in the field of child protection.

The study explores the amendments to Articles 301–303 of the Criminal Code of Ukraine proposed by Draft Law No. 15294. Particular attention is paid to distinguishing between the criminal law assessment of the circulation of pornographic materials among adults and acts related to the sexual exploitation of children, improving the structure of certain criminal offences, expanding the range of qualifying circumstances, and strengthening liability for the most dangerous forms of child sexual exploitation. Special attention is also devoted to the proposed criminalization of the distribution of pornographic materials without the consent of the person depicted therein as one of the manifestations of adapting criminal legislation to contemporary challenges of the digital environment.

The study concludes that Draft Law No. 15294 is generally aimed at strengthening the criminal law protection of children from sexual exploitation, further implementing international standards, and improving mechanisms for safeguarding the rights and legitimate interests of children. Positive aspects of the draft law include the proposed strengthening of liability for offences related to child pornography, the commercial sexual exploitation of children, and the abuse of a victim's dependent position, as well as the incorporation of the provisions of the Lanzarote Convention into the qualifying elements of certain criminal offences. At the same time, it is argued that the most controversial aspect of the draft law remains the revision of approaches to the criminalization of the circulation of pornographic materials among adults, which raises questions concerning the limits of criminal law intervention, the role of public morality as an object of criminal law protection, and further directions for improving the legal regulation of the relevant social relations.

Key words: sexual exploitation of children, child pornography, criminal law protection of children, Lanzarote Convention, criminalization, decriminalization, pornographic materials, criminal legislation of Ukraine, Draft Law No. 15294, criminal liability.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 05.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.06.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.08.2026